

مدارس نظام قاجارها

۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۳ ساعت ۱۵:۵۴

سومین مدرسه نظامی در سال ۱۳۰۰ ق توسط ظل السلطان در اصفهان ایجاد شد که زیر نظر مربیان ایرانی و غیر ایرانی به دانش‌آموزان تعلیم داده می‌شد. این گروه از دانش‌آموزان که در این مدرسه تعلیم دیده بودند برای نخستین بار به دستور ظل السلطان در قشون ۲۱۰۰ نفری محصلین دارالفنون تهران شرکت کردند.

نخستین مدرسه نظامی ایران به معنی امروزی و علمی دارالفنون بود که در قسمت آموزش نظام مانند دیگر قسمتهای فنی و پزشکی از معلمین اروپایی استفاده می‌شد. و از چهار نفر جهت تعلیم پیاده نظام، توپخانه، علم هندسه، و دو نفر دیگر برای تعلیم طب و جراحی و علم معدن تشکیل می‌شد.

دومین مدرسه نظامی قابل ملاحظه به تقلید و سبک دارالفنون در سال ۱۲۷۵ ق در تبریز دایر شد و عمده دروس آن بر پایه دروس دارالفنون بود. این مدرسه چندان پیشرفتی نکرد و در حقیقت جزوی از دربار ولیعهد قاجار در آذربایجان به حساب می‌آمد.

سومین مدرسه نظامی در سال ۱۳۰۰ ق توسط ظل السلطان در اصفهان ایجاد شد که زیر نظر مربیان ایرانی و غیر ایرانی به دانش‌آموزان تعلیم داده می‌شد. این گروه از دانش‌آموزان که در این مدرسه تعلیم دیده بودند برای نخستین بار به دستور ظل السلطان در قشون ۲۱۰۰ نفری محصلین دارالفنون تهران شرکت کردند.

دو سال بعد کامران میرزا فرزند دیگر ناصرالدین شاه مدرسه نظامی دیگری در پایتخت ایجاد کرد که مستقل از دارالفنون و وابسته به وزارت جنگ بود و عده‌ای معلم فرنگی و تحصیلکرده‌های دارالفنون در آنجا به تدریس می‌پرداختند.

مدارس نظامی دیگری توسط ژاندارمری در ایران تأسیس شدند. این مدارس از زمان صدارت میرزا حسین خان سپهسالار شروع به کار کردند. نخست میرزا حسین خان مدرسه‌ای با نام اتامژوری با ۱۲۰ نفر با لباسهای متحدالشکل تشکیل داد و پس از عزل او از صدارت میرزا علی خان امین‌الدوله در مقام صدارت عظمی به فکر تجدید سازمان ژاندارمری و ایجاد مدرسه‌ای مشابه افتاد. وی از یک ایتالیایی به نام ماژور مالتا که در خدمت ارتش بود کمک گرفت. در سال ۱۳۲۹ ق میرزا ابوالقاسم خان قراگزلو ناصرالملک در قانون تشکیل ایالات و ولایات که به مجلس برد قوای نظامی و انتظامی را به قشون نظامیه، ضبطیه و قراسوران تقسیم کرد. ۱

در دوره مظفری سرهنگ جرنوزوبوف فرمانده بریگاد قزاق در ۱۳۲۱ق/ ۱۲۸۲ ش مدرسه‌ای برای فرزندان افسران بریگاد قزاق تشکیل داد که مدرسه دیویزیون قزاق نامیده شد. این مدرسه بعدها تا هفت کلاس گسترش یافت و به دو بخش شعبه افسران و شعبه درجه‌داران تقسیم گردید. در سال ۱۳۳۰ق/ ۱۲۸۹ ش مدرسه افراد برای فرزندان قزاقها تأسیس شد. تدریس در این مدارس به زبان روسی بود. ۲ در همان سال ژنرال وادبوسکی مدرسه دیگری به نام افراد برای فرزندان قزاقها تأسیس کرد. فارغ‌التحصیلان این آموزشگاه با درجه گروهبانی در پادگانها در قسمت صف خدمت می‌کردند. مقارن با همان سالها آموزشگاه دیگری به نام " اوچینی کامان " تأسیس شد که تنها فرزندان افرادی که سواد داشتند در آن پذیرفته می‌شدند. عمده دروس این مدرسه به زبان روسی بود. دانش‌آموختگان آن با توجه به میزان دوره‌ای که می‌دیدند به قزاق انتقال می‌یافتند. ۳ در سال ۱۳۳۱ق/ ۱۲۹۰ ش فرمانده سوئدی ژاندارمری به منظور تربیت افسر و درجه‌دار ژاندارم به ایجاد آموزشگاههای نظامی جدید دست زد.

نخستین آموزشگاه ژاندارمری به منظور تربیت افسران و درجه‌داران ژاندارمری " کاندیدا افسیه " نام داشت که در ۱۳۳۱ق/ ۱۳ آبان ۱۲۹۰ ش گشایش یافت. و در اولین دوره ۳۰ نفر از طریق آزمون پذیرفته شدند. مدت این آموزش ابتدا ۴ ماه و به صورت شبانه‌روزی و سپس ۶ ماه بود. مواد درسی آن نیز رسیدگی به پرونده و شکایات، شمشیربازی، ادبیات، تاریخ، ریاضیات، جغرافیا، خدمات صحرائی و اسب‌شناسی ... بود. اندکی بعد نام آن به مدرسه صاحب‌منصبان ژاندارمری تغییر کرد و دانشجویان آن نیز با مقام ستوان یکم و سروان فارغ‌التحصیل می‌شدند. اینان آموزشهایی ویژه در مورد پلیس مخفی می‌دیدند. به دنبال این اقدام فرماندهان سوئدی ژاندارمری در شهرهای شیراز، قزوین، اصفهان، و مشهد نیز مدارس با نام "سوزافیه " یا مدارس صاحب‌منصبان تشکیل دادند. مدت آموزش آن ۲ ماه بود و دانشجویان در زمینه کارپردازی و انبارداری تعلیم می‌دیدند. همچنین دوره‌هایی برای آموزش نعلبندی و بیطاری و دامپزشکی نیز توسط همین افسران تشکیل شد. میرزا کوچک خان نیز در شمال کشور برای تربیت نیروهای خود یک مدرسه نظامی ایجاد کرده بود. ۴ در سال ۱۳۳۲ق/ ۱۲۹۳ ش میرزا حسن خان مشیرالدوله تصمیم گرفت مدرسه‌ای به تقلید مدرسه نظامی سن سیر فرانسه در ایران ایجاد کند. این مدرسه به دلیل سلطنت احمد شاه در

ایران به نام مدرسه نظامی احمدی شهرت یافت. در ساختمان این مدرسه اتاقهایی برای کلاسهای درس، سالن نهارخوری به گنجایش صد نفر، نمازخانه، آبدارخانه، زندان، استراحتگاه و چهار اتاق برای رئیس و معاون، فرمانده گروهان و پزشک در نظر گرفته شده بود. تاسیس مدارس نظامی در دوره پهلوی به شکل گسترده و در قالب تاسیس دانشگاه افسری ادامه یافت. ۵

پی نوشتها

۱. غلامعلی سرمد، اعزام محصل به خارج از کشور در دوره قاجاریه (تهران، بنیاد، ۱۳۷۲) ص ۸۵-۸۰ و مجله ایرانشهر، ج ۲ ص ۱۰۸۸-۱۰۸۹.

۲. غلامرضا بابایی، تاریخ ایران از هخامنش تا عصر پهلوی (تهران، آشتیان، ۱۳۸۲) ص ۲۲۲-۲۱۳.

۳. میر حسین یکرنگیان، سیری در تاریخ ارتش ایران، (تهران، خجسته، ۱۳۸۴) ص ۸۴-۸۳.

۴. سایت موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران org.iichs.www، مقاله "آموزشگاههای نظامی در دوره قاجار".

۵. میرحسین یکرنگیان، ص ۸۵.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۲۰۰۳۸/قاجارها-نظام-مدارس/>